

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)

Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Deres referanse:

202216353-4

Dato: **23.03.2026**

Saksnr.: **2026/9715**

Dok.nr.: **2**

Saksbehandler:

Vegard Næss

**Høringsuttalelse - Søknad om tillatelse til nedleggelse av
Fosstveitdammen i Sauda kommune - Rogaland**

Viser til høringsbrev av 04.02.2026 angående nedleggelse av Fosstveitdammen i Sauda kommune. Dammen oppfyller ikke sikkerhetskravene i damsikkerhetsforskriften. Sauda kommune ønsker ikke å prioritere utgiftene til oppgradering og videre vedlikehold av dammen, og ønsker derfor å nedlegge dammen i sin helhet.

Rogaland fylkeskommune har et regionalt forvaltningsansvar innenfor temaene vannforvaltning, innlandsfisk, landbruk, friluftsliv og kulturmiljø/kulturminner. Dette danner grunnlag for våre faglige høringsinnspill.

Sammendrag

Fylkesdirektøren vurderer at nedleggingen av dammen vil ha noen virkninger på allmenne interesser knyttet til vannforvaltning, innlandsfisk, friluftsliv og kulturmiljøverdier. Det er viktig med gode avbøtende tiltak som kan redusere mulige negative effekter ved gjennomføring av planene, og fylkesdirektøren mener dette må beskrives bedre i søknaden. Det anbefales derfor at NVE setter krav om at det utarbeides en detaljplan for miljø og landskap, som beskriver tydelig hvordan avbøtende tiltak for vannforvaltning, innlandsfisk, friluftsliv og kulturmiljøverdier skal ivaretas.

Friluftsliv:

I søknaden fremstilles det som at det er lite friluftslivsverdier ved/omkring Fosstveitdammen. [Naturbase](#) viser at Fosstveitdammen inngår i det kartlagte verdsatte friluftslivsområdet [Eventyrskogen](#), som er gitt verdi «Svært viktig friluftslivsverdi». Grunnlaget for verdivurderingen er ikke omtalt i søknaden og fylkesdirektøren mener dette er en svakhet ved de verdivurderingene som er gjort om friluftslivsverdier. Fylkesdirektøren ber derfor NVE om å sikre at det foretas en oppdatert vurdering av friluftslivsverdiene i området.

Vann og innlandsfisk:

For å ivareta hensynet til fisk og øvrig naturmangfold mener fylkesdirektøren at det bør utarbeides en detaljplan for miljø og landskap, hvor det kommer fram tydeligere

beskrivelser og forpliktelser for reetablering av elveleiet og kantsonen til vassdraget, enn det som er beskrevet i søknaden.

Dersom dammen rives, vil vannforekomsten registrert som innsjø/vann forsvinne og bli erstattet av en elvestrekning. Fylkesdirektøren ber NVE om å sikre at det gjøres endringer i Vann-Nett slik at det kommer inn ny og oppdatert kunnskap for den nye vannforekomsten, herunder at det utarbeides forslag til miljømål for den nye vannforekomsten.

Fylkesdirektøren minner om vannforskriftens § 4, hvor det står om miljømål for overflatevann.

Kulturmiljø:

Fylkesdirektøren ser at utgiftene til en oppgradering av dammen til et tilstrekkelig sikkerhetsnivå vil bli urimelig høyt, særlig ettersom dammen ikke legger til rette for en reell verdiskaping – f.eks. gjennom inntekter fra minikraftverk. Fylkesdirektøren mener likevel at en full nedleggelse og fjerning av Fosstveitdammen vil innebære et stort tap av et viktig krigsminne. Fylkesdirektøren anbefaler derfor at man avsøker mulighetene for en delvis riving av damkonstruksjonen med full gjennomstrømming, hvor deler av krigsminnet bevares.

Landbruk:

Fylkesdirektøren mener det er positivt at en større del av arealet tilbakeføres til landbruksareal, slik som det var før oppdemningen.

Fagspesifikke vurderinger

Landbruk

Det er viktig å opprettholde grunnlaget for matproduksjon og selvforsyning i fylket. Det er positivt at en større del av arealet tilbakeføres til landbruksareal, slik som det var før oppdemningen.

Vannforvaltning

Det er i søknaden vist til EUs vanndirektiv, og opplysningene om miljøtilstanden i vannforekomsten «037-23628-L Inntaksdam Risvollfossen» er hentet fra den nasjonale databasen Vann-Nett, hvor Norges miljømål for vannforvaltning er registrert.

EUs vanndirektiv er implementert i Norge gjennom vannforskriften og i Rogaland er miljømålene fastsatt gjennom Regionalplan for vannforvaltning 2022-2027 for Rogaland vannregion, dette framgår ikke av søknaden.

Dersom dammen rives, vil vannforekomsten registrert som innsjø/vann forsvinne og bli erstattet av en elvestrekning. Fylkesdirektøren oppfordrer NVE til å sikre at det gjøres endringer i Vann-Nett slik at det kommer inn ny og oppdatert kunnskap for den nye vannforekomsten, herunder at det utarbeides forslag til miljømål for den nye vannforekomsten.

Fylkesdirektøren vil også minne om vannforskriftens § 4 Miljømål for overflatevann, hvor det blant annet står «*Tilstanden i overflatevann skal beskyttes mot forringelse, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vannforekomstene skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand, i samsvar med klassifiseringen i vedlegg V og miljøkvalitetsstandardene i vedlegg VIII.*» Dette er føringer som det bør legges vekt på ved etablering av en ny vannforekomst.

Innlandsfisk

Det framkommer at det er levedyktig ørretbestand i Fosstveitdammen, og det er beskrevet at det tas ørret på flere hekto og at det forekommer ørret over en kilo.

Leveforholdene for ørret vil endre seg betydelig ved nedtapping av dammen, blant annet fordi tilgjengelig leveareal reduseres betydelig og det er forskjell på ett vann og ei elv som leveområde.

I luftlinje mellom innløpet til Fosstveitdammen og demningen ved utløpet er det om lag 175 meter. Strekningen som skal reetableres vil trolig være noe lengere enn dette da elveløpet ikke nødvendigvis vil følge en rett linje.

Når elven skal tilbakeføres er det viktig at det legges til rette for leveområder for fisk i alle livsfaser. Samløpet mellom bekken som fungerer som gyteområder, og kanskje også oppvekstområde for yngel, og Risvolluelva må opprettholdes som gytebekk. Det er beskrevet tre tiltak relatert til dette i kapittel 4 Avbøtende tiltak, men fylkesdirektøren mener at det er behov for mer detaljerte beskrivelser av hvordan dette skal gjøres for å sikre god kvalitet på gjennomføringen og de nye leveområdene. Et av tiltakene som er beskrevet er «*etablering av dype kulper i den nye elvetraseen for å sikre tilstrekkelig vinteroverlevelse for ørreten i elva.*» Dette er et bra tiltak, men det er behov en mer konkret beskrivelse av dybder og størrelser på kulper m.v., hvis ikke er det en risiko for at dette ikke blir gode leveområder for fisk.

Kantsonens utforming og hvorvidt den består av trær og busker er ofte av stor betydning for hvor godt elva er egnet som leveområde for fisk. Blant annet gir kantsoner med busker og trær skygge, bidrar til å regulere temperatur, øker mattilgangen og reduserer ofte risikoen for å bli spist av fugl. Det må derfor legges vekt på at det skal kunne vokse opp og reetablere seg en naturpreget kantson med busker og trær. For å unngå nedbeiting av beitedyr mens kantsonen naturlig reetablerer seg, bør det vurderes inngjerding eller andre tiltak for å unngå nedbeiting i kantsonen. Det er positivt at «*Reetablering av vegetasjonssonen langs ny elvetrase*» er beskrevet som et av de avbøtende tiltakene i kapittel 4, men tiltaket må beskrives bedre før gjennomføring for å sikre at det utføres med tilstrekkelig kvalitet.

I søknadens kapittel 3.7 Akvatisk miljø, framkommer det avslutningsvis at riving av dammen vil være positivt for sjørørretene nedstrøms. Dette virker å være underbygget med at det vil bli økt massetransport med viktig gytegrus nedstrøms. Dette kan medføre riktighet, men det er for dårlig underbygd. Det er ingen garanti for at grus og stein av rett størrelse for gyting legger seg på de rette plassene. Det vil være viktig å unngå at finsedimenter fra den gamle bunnen i dammen ikke føres nedstrøms. Dersom det er mye finmasser på bunnen av dammen, så bør disse fjernes fysisk fra det

nye/rehabiliterede elveløpet, slik at man unngår massetransport av finnmasser da de potensielt kan slamme til gyte- og leveområder for fisk nedstrøms. Det er positivt at dette er beskrevet som et av de avbøtende tiltakene i kapittel 4, men tiltaket må beskrives bedre før gjennomføring for å sikre at det utføres i tilstrekkelig grad. Ørret og sjørret er som kjent samme art. Det er umulig å vurdere hvor mange ørreter født i innløpsbekker til Fosstveitdammen som har vandret ut i sjøen og blitt til sjørreter, men fylkesdirektøren mener konklusjonen om at riving av dammen er utelukkende positivt for sjørreten bør være bedre begrunnet og underbygget.

For å ivareta hensynet til fisk og øvrig naturmangfold mener fylkesdirektøren at det bør utarbeides en detaljplan for miljø og landskap, hvor det kommer fram tydeligere beskrivelser og forpliktelser for reetablering av elveleiet og kantsonen til vassdraget, enn det som er beskrevet i søknaden.

Friluftsliv

I søknaden fremstilles det som at det er lite friluftslivsverdier ved/omkring Fosstveitdammen.

[Naturbase](#) viser at Fosstveitdammen inngår i det kartlagte verdsatte friluftslivsområdet [Eventyrskogen](#), som er gitt verdi «Svært viktig friluftslivsverdi». I Naturbase er gitt følgende områdebeskrivelse; «*Område nært Sauda og Risvoll skole. Innfallsport til Hovlandsnuten og del av traseen til motbakkeløpet Hovlandsnuten opp. Merket sti fra Risvoll skole til eventyrskogen.*» Disse opplysningene er ikke omtalt i søknaden og vi mener dette er en svakhet ved de verdivurderingene som er gjort om friluftslivsverdier.

Det må foretas en oppdatert vurdering av friluftslivsverdiene i området.

Kulturmiljøvern – nyere tids kulturminner

Bakgrunn

Fosstveitdammen ble bygd under 2. verdenskrig som del av det tyske NORDAG-anlegget i Saudasjøen. Dammen hadde til formål å sikre stabil vannforsyning til fabrikanlegget. Dammen er som kultur- og krigsminne lokalt listeført og er i gjeldende kommuneplan markert med hensynssone H570 bevaring av kulturmiljø. Kommuneplanens bestemmelser og retningslinjer tilsier at dammen ikke skal rives eller endres. Dammen inngår også i et større kulturmiljø av regional interesse, hvor de få gjenværende elementer etter NORDAG-anlegget står sentralt. Se markering på <https://www.temakart-rogaland.no/kulturminner> - skru på laget «Regionalplan for kulturmiljø». Her er både visning og omtale av kulturmiljøet tilgjengelig.

NVE ga i 2024 tillatelse til en midlertidig nedtapping av Fosstveitdammen. Ved høringen av dette tiltaket, stilte fylkesdirektøren (i brev av 16.08.2024) seg spørrende til, om ikke nedtappingen burde ses som et første skritt mot en full nedlegging av dammen. Dels fordi en søknad om nedleggelse allerede var til behandling hos NVE, dels fordi formålet med nedtappingen på flere måter fremstod som forberedende grep for en senere nedlegging og dels fordi det knyttede seg betydelig usikkerhet til om

åpning av lukesystemet (med hydraulisk jekk) ville føre til irreparabel ødeleggelse av luker og muligens damkonstruksjoner.

Vi har i etterkant blitt meddelt at opprinnelig luke gikk tapt ved den hydrauliske åpningen, og at denne har blitt erstattet av ny lukeanordning. Det oppstod ikke skader på selve damkonstruksjonen. (Opplysningene om dette samt de estimerte priser for oppgradering/riving, som refereres under, kommer fra en egen epostkorrespondanse med prosjektleder i Sauda kommune, Arve Riiland i februar 2026.)

Kommunen ønsker som sagt ikke å prioritere utgiftene til sikkerhetsmessig oppgradering av dammen og etterfølgende vedlikehold. Det foreligger ikke oppdaterte prisestimer for oppgraderingen, men allerede i 2018 ble det estimert at dette ville koste minst 50 millioner, mens riving (for sammenlikningens skyld også i 2018-tall) var estimert til ca. 9 millioner kroner. Tallene vil naturligvis være langt høyere i dag. Det er pr. i dag estimert 15 millioner kroner for riving og tilbakeføring, mens det ikke er oppdaterte prisestimer for oppgradering. I tillegg kommer utgifter til videre vedlikehold.

Det ligger et minikraftverk med inntak nedstrøms for dammen, men kontrakten med kommunen har utløpt, og eier ønsker, slik fylkesdirektøren har forstått det, ikke å forlenge kontrakten. Dammen genererer dermed ikke inntekter til kommunen, og utgiftene til en evt. oppgradering vil i praksis kunne sies å gå til ren kulturminnepleie.

Vurdering

Kommunen peker i søknaden om riving på en diskrepans i regional og lokal verdivurdering av dammen som kulturminne. Hvor fylkeskommunen har vurdert at dammen har stor kultur- og krigsminneverdi, vurderer lokalhistoriker og leder av Foreningen for Krigens Kulturminne i Sauda, Tore Bastlien Dahl, at Fosstveitdammen ikke er et viktig krigsminne: «Dahl peker på at konstruksjonen ikke ligger i geografisk tilknytning til selve Nordag-området og uttaler at folk flest kun ser anlegget som en gammel dam, og ikke som et kulturminne.»

Fylkesdirektøren vil ikke overprøve Dahls vurdering, men det kan nok hevdes at det må være ulike meninger om dammens verdi, også på lokalt plan. Bl.a. har jo Foreningen for Krigens Kulturminne i Sauda selv etablert en [turløype](#), som skal formidle de gjenværende krigsminner etter NORDAG-anlegget. I denne løypen er [Fosstveitdammen](#) et av 10 punkt, og den er i tilhørende nettløsning belyst med både tekst, bilder og video. Anlegget er som nevnt også lokalt listeført av kommunens egne fagkapasiteter, og som følge der av markert med hensynssone H570 for bevaring av kulturmiljø i gjeldende kommuneplan. Argumentet om at «folk flest» kun ser anlegget som en gammel dam, tar heller ikke høyde for den kunnskapsverdien som er knyttet til dammen.

Slik fylkesdirektøren påpekte i sitt brev av 16.08.2024 angående midlertidig nedtapping av dammen, inngikk NORDAG-anlegget i en vesentlig internasjonal krigs- og industristrategisk sammenheng, og at anlegget var en del av den storstilte nasjonale tilpasningen av norsk industri til den krevende krigs- og verdenssituasjon. At anlegget kom så langt som til prøveproduksjon, setter det i en nasjonal særstilling. De gjenværende deler – herunder Fosstveitdammen – er av fylkesdirektøren vurdert å ha

vesentlig interesse i [Regionalplan for kulturmiljø 2023-2035](#). Selv om fylkesdirektøren respekterer meningen til Tore Bastlien Dahl i Foreningen for Krigens Kulturminne, fastholder fylkesdirektøren sin vurdering av Fosstveitdammen som et kulturminne, der i alle fall har regional interesse.

Fylkesdirektøren ser, basert på det ovennevnte, at det her må gjøres en avveining av negative konsekvenser for kulturmiljøvernet sett opp mot de negative konsekvenser for en trengt kommuneøkonomi. Fylkesdirektøren ser at det vil være svært utfordrende å pålegge kommunen så høye utgifter til vedlikehold av et kulturminne, som ikke synes å kunne generere vesentlig verdiskaping på sikt. Samtidig er det et drastisk skritt å fjerne en dam, som har så pass stor krigshistorisk betydning, som er ett av bare en liten håndfull krigsminner i Sauda og som er ett av enda færre enkeltminner, som kan knyttes direkte til NORDAG-anlegget.

Det har i forbindelse med befaring på dammen i 2024 vært luftet, om en delvis bevaring av damkonstruksjonen med en åpning som sikrer full gjennomstrømming kunne vært en mulig løsning. Det er et åpent spørsmål om en slik løsning ville kunne redusere sikkerhetskravene og dermed den økonomiske belastning ved oppgradering og vedlikehold til et mer akseptabelt nivå. Ifølge prosjektleder i Sauda kommune er muligheter og krav rundt en slik løsning ikke utredet og prisestimert (ref. ovennevnte epostkorrespondanse, februar 2026). Fylkesdirektøren vil oppfordre til at denne muligheten utredes.

Konklusjon, kulturmiljøhensyn:

Fylkesdirektøren ser at utgiftene til en oppgradering av dammen til et tilstrekkelig sikkerhetsnivå vil bli urimelig høyt, særlig ettersom dammen ikke legger til rette for en reell verdiskaping – f.eks. gjennom inntekter fra minikraftverk. Fylkesdirektøren mener likevel at en full nedleggelse og fjerning av Fosstveitdammen vil innebære et stort tap av et viktig krigsminne. Fylkesdirektøren anbefaler derfor at man av søker mulighetene for en delvis riving av damkonstruksjonen med full gjennomstrømming, hvor deler av krigsminnet bevares.

Hilsen

Hege Kilhavn
seksjonssjef

Vegard Næss
seniorrådgiver

Kopi til:

Sauda kommune, Statsforvalteren i Rogaland, Ryfylke vassområde

Dette dokumentet er godkjent elektronisk. Oppgi vårt saksnr. når du svarer på brevet.